

Hrvaška književnost.

O Maruliću. O 400-godišnjici Marulićeve „Judite“ napisao Milivoj Šrepel. (Preštampano iz 146. knjige „Rada“ jugoslavenske akademije). 8ⁿ. str. 69. — Še danes se spominjam, kako mi je bilo nekdanj v gimnaziji zoprno ime Marulićevo. Temu so bile krive nekatere manj znane besede, stare slovniške oblike, katere bi bil moral pretolmačiti, največ pa moja lahko-mišljena, vihrava narava, katera je v onih letih pač vse kaj družega želela, kakor pa premišljati starikave, resne verze očeta hrvaškega pesništva. Tako se je pripetilo, da sem Marulića prav za prav še le lansko leto temeljito spoznal; in še le tedaj, ko sem začel mirno prebirati njegova dela, je stopil pred mene v vsej svoji veličini. Vem, da se je tako godilo še marsikomu. Še le ob slavnosti štiristoletnice hrvaške književnosti smo spoznali Marulića, in padle so nam luskine z oči, da smo izprevideli, kaj da imamo v Maruliću.

Lanska slavnost je sploh mnogo koristila. Mnogi narodi, kateri so Hrvate poznali komaj po imenu, so zvedeli naenkrat, da so imeli že pred 400 leti svojo umetno knjigo. A tudi doma, kjer se je toliko pisalo, govorilo, predavalo in slavilo, je ta slavnost netila narodni ponos in budila ljubezen do domače knjige in do narodnega jezika. Posebno o Maruliću se je toliko pisalo, da se je moral zanimati zanj tudi oni, kateri ni doslej nič vedel o njem.

Pisalo se je novinarsko, leposlovno in znanstveno. Kot najbolj temeljito in strokovno pisano razpravo moram omeniti ono, katero je napisal naš dobri znanec dr. Milivoj Šrepel. Skrbno in dolgo se je pripravljaj za to študijo.

Dasi je sedaj dokazano, da je bilo že pred Marulićem hrvaških umetnih pesmi, vendar se on po pravici imenuje oče hrvaškega umetnega pesništva, ker je bila njegova „Judita“ prvo večje hrvaško pesniško delo. Šrepel pravi o Maruliću, da je bil s svojim mnogostranskim delovanjem „l'uomo universale“, kakršnega si je mislila renaissanca, vendar ne preveva vsega delovanja duha posvetne renaissanc, ampak njegovi vzori so zrasli iz latinske religiozno-cerkvene književnosti druge polovice srednjega veka. Vzor svojim latinskim religioznim spisom je našel Marulić v knjigi Tomaža Kempčana „De imitatione Christi“, katero je tudi preložil v hrvaški jezik. Njegovi spisi so se hitro razširili in dosegli sijajen uspeh. Ker je bil resnično pobožen, je pisal posebno rad verske stvari. V svojem „Evangelistariju“ je podal popularno krščansko etiko, v knjigi: „De institutione bene vivendi“ zgodovino svetnikov s primeri njihovih čednosti, v „Parabolah“, slike iz

ljudskega življenja kot potrdilo krščanskih načel, a nazadnje v spisu „De humilitate et gloria Christi“ Jezusovo življenje. Poizkusil se je tudi v dialogični obliki, katera je bila tedaj v navadi. V dialogu „De laudibus Herculis“ dokazuje, da je oni največji junak, kateri zmaga samega sebe. Med zgodovinskimi spisi moramo omeniti „Regum Dalmatiae et Croatiae gesta“ ter „Inscriptiones“.

Glede hrvaških pesniških del („Judita“, „Susana“, „Stumačenje Kata“) pravi Šrepel, da izpopolnjujejo latinsko Marulićevo delovanje v pesmi in v prozi. „Sve ih obviija njegova glavna želja, da na popularni način širi zdrav krščanski moral.“ „Judita“ in „Susana“ se oslanjata na sveto pismo, a morda je bila pesniku znana tudi „Aurora“ Petra Rige. Obe pesmi se odlikujeta po raznih pesniških krasotah in posebnostih, zato pa nista samo zaradi starine, ampak tudi zaradi pesniške cene vredni visokega spoštovanja.

To sem omenil samo toliko, da opozorim čitatelje na lepo razpravo dr. Milivoja Šrepela, kateri nam je pokazal Marka Marulića v pravi luči in svoje stališče tudi utemeljil z dokazi. To je tem bolj hvalevredno, ker bi nekateri radi slikali Marulića, kako lomi „težke okove srednjeveških verig“, v katere je bil baje pred humanizmom vklenjen človeški duh.

Janko Barle.

Rječnik hrvatskoga jezika. Skupili i obradili Dr. F. Iveković i Dr. Ivan Broz. Leksikonska oblika. Str. 952 + 884. — Dolžnost mi je, da vsaj opozorim Slovence na prekrasno jezikoslovno delo, katero so dobili Hrvatje v preteklem letu. To je „Rječnik hrvatskoga jezika“, katerega vam morda strokovnjak bolj natanko pregleda in podrobno oceni. Znani, neumorno marljivi hrv. jezikoslovec pok. profesor dr. Iv. Broz je zbiral mnogo let gradivo za ta besednjak iz spisov Vuka Karadžića in Jurija Daničića, a preden je mogel začeti z obdelovanjem tega gradiva, ga je pobrala smrt o božičnih praznikih l. 1893. v dvainštiridesetem letu njegovega življenja. Njegov ujec, bivši vseučiliški profesor, sedanji zagrebški kanonik, doktor Frančišek Iveković, znan jezikosloven veljak, ni vedel, kaj bi ukrenil z zbranim gradivom, ki je obsegalo 103.161 listkov. Pomiloval je trud svojega nečaka, a da bi se on sam v svojem šestdesetem letu spravil na to ogromno delo, se ni upal. Naposled je vendar ljubezen za dobro stvar premagala boječnost, in posvetil se je delu z žilavostjo in vztrajnostjo, kakršne bi zastoj iskal pri mladeniču ali možu. Odklonil je vsa druga opravila, zakopal se v svoje besede in delal takorekoč noč in dan.